

Марковић, Бранкица: Занимљива казивања старих Новосађана, *Годишњак за српски језик и књижевност*, година XXVI, број 13, Ниш, **2013**, 319–328.

ЗАНИМЉИВА КАЗИВАЊА СТАРИХ НОВОСАЂАНА²

У раду се кроз транскрипте аудио записа спонтаног говора најстарије генерације староседелаца Новог Сада, дају занимљиве приче из њихових живота, углавном везане за нека давна, лепша времена и обичаје који су чувани у старим деловима Новог Сада (Салајка, Подбара, Роткварија, Клиса и Слана Бара).

Кључне речи: српски језик, урбана дијалектологија, говор староседелаца Новог Сада, дијалекатски текст.

Пројекат *Говор Новог Сада* покренут је и реализован на Одеску за српски језик и лингвистику Филозофског факултета у Новом Саду, „с циљем да се опише, мање или више детаљно, онај говорни идиом српског језика који је у употреби у једном од најзначајнијих и највећих културних, привредних и универзитетских центара у Србији...” (Говор Новог Сада, св. 2, 2011: 9). Истраживања у оквиру овог пројекта била су социолингвистичког карактера и заснивала су се на принципима урбане дијалектологије, која је код нас још увек нова лингвистичка дисциплина. Као резултат рада на овом пројекту објављене су две свеске: *Говор Новог Сада, свеска 1: Фонетске особине* (2009) и *Говор Новог Сада, свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине* (2011).³ У оквиру прве свеске пажња је била усмерена на фонетске и фонолошке одлике говора Новог Сада⁴, док је у другој свесци акценат био на морфосинтаксичким, лексичким и прагматичким особинама новосадашког говора. Пошто сам се и сама бавила

¹ brankicama@gmail.com

² Рад је настао у оквиру пројекта 178020 – *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

³ Комплетне библиографске податке в. у Литератури на крају.

⁴ Детаљније о овој првој свесци в. и у приказу Б. Марковић, *Жарко Бошњакловић (ур). Говор Новог Сада, свеска 1: Фонетске особине*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2009, 348 стр. ЗБМСФЛ LIII/2, Нови Сад: Матица српска, 2010, 242–246.

једним социолингвистичким истраживањем у оквиру свог магистарског рада, одлучила сам да део снимљене грађе представим у виду дијалекатских текстова и тако дам свој прилог грађи из урбане дијалектологије, још увек нове лингвистичке дисциплине код нас.⁵

Овде се дају дијалекатски текстови из староседелачких делова Новог Сада (Салајка (С), Подбара (П), Роткварија (Р), Клиса (К) и Слана Бара (СБ)). Овом приликом одабрани су текстови само најстарије генерације староседелаца Новог Сада (за разлику од ранијег прилога⁶ где су дати дијалекатски текстови свестри генерације) и у њима су приче старих Новосађана о некадашњим обичајима везаним за: прославу Ускрса, Божића, Оцевица, Материца, поливање девојака, свадбе и др. С обзиром на савремени убрзани темпо живота, који је захватио најпре градску, а потом и сеоску средину, као и на доминацију модерних средстава комуникације, традиција се све мање поштује и, нажалост, полако заборавља. Стога су овакви дијалекатски текстови драгоцени, јер су чувари нашег традиционалног, културног и језичког блага.

Дијалекатски текстови

– *Како сте Ускрс и Божић славили?*

Е, о Ћскрсу, се йсто славили тџ што се, тако славио код своје кѹће, само смо нџсили колáче. Тáта, свџ брáћи његовој и сѣстрама... Тџ је мáма пѹну фѹруну пѣкла. Зáмѣси тѣсто, па у шѣрпење... Ймали смо сѣлáчку фѹруну и тџ се нaлџжило и џндак у сáлвѣт, јáја. Било је да се и потѹку па излѹпају јáја јѣдно дрѹгом. Йшло се код кумбá, џндак код стрíчѣвá, кџд_тетáка. Тџ је било. Брáт сѣстри донџсио кџлáч. Сáд тџ нѣма, нѣма нйшта.

– *Јесу и онда деца купила јáја као данас?*

Па нйсу тако йшла дѣца, нйсу. Нйсу йшла, него кад нџсе кџлáч, џнда уз кџлáч йде јáје, а о Бџжићу џндак се рáно ўстајало, йшли су положѣници. Јѣдан сáт, пџла двá, ѣво већ положѣник лѹпа. Свѣ су се устркйвали кџ ће стйћи прѣви. Јѣл_да.

– *И шта онда, јел га даривате нечим?*

Њндак кџшуљом се дáрйвá и дџбије нџвáца, йсто код кѹма кад смо нџсили колáча. Кѹм ўспе ў_чашу вйна и пѹсти се џни гвџздени и мџрате да пџпијете и џнда јел ўзмете нџвац. Мйслим, били су јáко лѣпи џбичáји. Сáд се ни кѹм не пџштује кџ што се кáдгод пџштовџ.

⁵ Дијалекатска грађа представљена у овом раду само је део ширег корпуса, који је обрађен у оквиру ауторкиног магистарског рада *Спацијалне надежне конструкције у говору староседелаца Новог Сада*, одбрањеног на Филозофском факултету у Новом Саду 2010. године.

⁶ В. Марковић 2010.

– *Јесте правили чесницу?*

Е, да. Тò кад дòђе пòложенїк, кад нас прòбуди, òндак òма се меси чéсница; док нè сване, чéсница мòра бїти умèшена, И меси́ла се, на тїм чаршаву се растéзала. О Бòжићу се, на Бадњи дан се мèһало слàме н а́стал, па ца́к н а́стал, па òндак стòлњак. И слàме је бїло по пàтосу, макар кòлко, де́ца да се ва́љамо. Ишли смо за... та́та кад дòлази и прòсипа, а мї идéмо па пи́јучемо за њїм. Мїслим стварно је бїло да тò òва де́ца са́де ништа нè знају. Їсто, òндак дїнар се мèһо у чéсницу и кò на́ђе дїнар. И нїје се сèкла. Ја сад сечем чéсницу. Ка́дгод смо лòмили и тò та́ко òкрèһемо је, држїмо је свї пòсле рúчка и пòји се трипут Рòждèство. И òндак кò кòлко открља и тó ди бóде дїнар, òво вїдим па на́местим унуку са́де, као он на́ђе. Шта ћу, он је на́јмлађи па...

– *Јесте правили још нешто осим чеснице?*

Па ка́жем, прàвили се сїтни кола́чи, на́јвише горáбије и тè ванїл-кра́нцле и òвај с òблатнама. Ма́ма је прàвила òну ца́риградску тòрту, бèлу са белáнцама и кóвала у млéку. Тò млéко и ше́ћер и данаске тò де́ца мòја вòлу. И знаш шта вòлу јòш – ванїл-кра́нцле мòра бїти. Ћерка без ванїл-кра́нцла, сла́ва јој нїје, јел ко́ји гòд бїо свéтац, òна на́јвише вòле ванїл-кра́нцле.

(СЈЕжo1924)⁷

– *Како су се прослављали рецимо, Оцевице и Материце?*

Оцеви се прòслављали ка́дгод, тò је бїо дèчији прàзник. Оцевице бїле, па òнда мї идéмо, дечу́рлија скóпимо се по на́с дèсет, двáнајст де́це. Òнда, тò је бїло тéшко скóпити, сва́ка кóћа је имала чéтворо, пèторо де́це, знаш. Свè једно дру́гом до ушїју. Òнда трчїмо кò ће пр́ви, знаш. Та́ко да је мòје ма́ије ћерка А́нка, òна је трч код баба-Дáнице. „Честїтам крсну сла́ву“, знаш. Ка́же, „нїје чéдо мòје крсна сла́ва, ка́ж Ма́терице.“ Па смо òдлазили. Већинòм се везївали рòдитељи, знаш. А òвако, у комши́лук кад идéш, тó се нїје везївало, знаш. Тó сáм се рéцитовало, знаш.

– *Јесте знали неку рецитацију?*

„Дòбро вèче гáздачице, честїтам вам Ма́терице.

Їсто кò и ла́не, са Бòжије стра́не.

Да́ј ба́ба òра, тò бїти мòра.

Ако нèћеш да́ти, у́мрèће ти ма́ти.“

– *А како се Ускрс славио?*

⁷ У загради су, у скраћеницама, дати подаци о информаторима. Прво слово (осим код назива Слана Бара, где су прва два слова) означава староседелачки део Новог Сада из којег потиче информатор (в. у уводном делу), друга два слова су иницијали имена и презимена информатора, м и ж су ознаке пола, о – означава да су информатори завршили само основну школу, и на крају је наведена година рођења информатора.

А Ћскрс је... А за мoј пoјам, Ћскрс је најсвечанији прaзник бiо, зaтo штo је и врeмeнски се у прирoди мeњaлo мнoгo, знaш. Зимa у прoлeћe, oсeтиo си. Првo и првo се oсeти oнaј, пoбoљшaњe врeмeнa – дoлaзи тoплoтa, oндa чим је oнaј пoст Ћскршњи нaстo, oсeти се дa дoлaзe нeки блaги дaни, нeкo рaспoлoжeњe, вeсeљe. Љyди су се сaстaјaли, причaли o Ћскрсy. Ди ћeш дoнeти, oдaклe ш дoнeти винa. Ди ћeш јaгњe нaбaвити. Кoгa ћeш имaти oд гoстију и тaкo, тo су свe oндa припрeмe билe и тo. Нe кo дaнaс, чим је нaрoд бiо зaпoслeн дa нијe имo врeмeнa дa слaви, и oдрeкли се били слaвe и свe тo. Oндaк тo, трaдицијa тa прoпaлa, знaш.

Пa yвeк, знaш штa је oнo. Сyпa пo рeдy, кoд нaс сoс и свe тo. Пeчeњe, јaгњeтинa је билa, кo је вoлo јaгњeтинy. А мнoги и нe вoлy јaгњeтинe, јeл дa. Пa се нoсиo кyмy кoлaч, o Ћскрсy се нoсиo кyмy кoлaч. Кaдгoд се кyм, кyм је бiо свeтињa и кaжe пo црквeним прaвилимa: Бoг, кyм, кoмшијa, брaт је нa чeтвртoм мeстy, знaш. Тaкo се пoштoвaлo. А дaнaс, кyмe, oш ми бит кyм, oћy. Кaд гa вeнчa, здрaо кyмe..., y мaмy тi кyмoвy! Кaкo је тo дaнaс кyмствo! Нeмa пoштoвaњa дaнaс никaкoг. И oндa штo је нaјгoрe дaнaс, кaжe: „Oћeш ми бити кyм“, кaжe, „oћy, aкo ћeш тi бити мeни“. Тo нeмa. Кyм је свeтињa кoјa трeбa дa се пoштујe, знaш. Нeмa oвaј, мeњaњa кyмствa, јa тeби – тi мeни.

– *Јел било поливања девојака?*

Пa тo пoливaњe је билo. Пoливaчи, кoд нaс је oдe билo трeћи дaн Ћскрca, знaш. Пoслe Ћскрca, oндa, нe, дрyги дaн Ћскрca су ишли дa пoливaју мoмци дeвoјкe. Oндa, пoслe дeвoјкe пoливaју мoмкe, дa. Идe, скyпe се, пa нe знaм кoји су имaли фијaкeрe и кoњe дoбрe, oндa тo yвaтe свoјe кoњe сa мoмцимa, пa идy, пa се вoзaју oд дeвoјaкa. Идe кoд мoјe дeвoјкe, кoд твoјe дeвoјкe. Идeмo тaмo, иaкo нисy билe мoјe дeвoјкe, идeмo. Нe знaм, тo је кoлeгиницa, идeмo кoд њи дa и пoливaмo. Oндa кaд се изoпијaју, oндa се и пoсвaђaју, бyдe свaштa. Тaкo дa се сeћaм јeднoг слyчaјa кaдa су, aл тo је изглeдa нaмeрaн тpик биo кoмпoнoвaн. Сaлaјчaни се скyпe, yзeћeдy oд јeднoгa јeднoг кoњa, oд другoг другoг кoњa, oд јeднoг сeрсaнe, oд другoг фијaкeр, знaш. И тo, aјдe oндa с билo кoјим се дoгoвoрим, јa ћy први крeнyти дa нaпрaвим нeкy сплeткy и дa се oвaј нe знaм твoј кoњ нe вyчe дoбрo, мoј бoљe вyчe. И пoсвaђaју се и нa oвoм мeђyнaрoднoм пyтy, бaш oвдe кoд Енoлa, oтпpиликe, знaш. Стaни, пyштaј oвoг кoњa, aјдe кyћи. Oстaвиo, бaциo oвoм сeрсaнe нa фијaкeр, oвaј чији је биo фијaкeр, гyрa фијaкeр зa Нoви Сaд, кyћи. Циркyс, eтo тaкo прaвили шaлe.

– *Чиме се поливало?*

Пa нeкo је сa пaрфинoм, a нeкo је вoдoм пoливo и тaкo. Билo је свaкaкo.

– *А шта рецимо, ако неће да Вас приме у кућу? Шта онда радите?*

Пa штa, oкрeнeш се и идeш дaљe, aли рeткo је кoјa. Нијe тo. Билo је и ..., aл oбичнo си ишo, ниси ишo тaмo ди мислиш дa тe нeћe пpимити. Eвo сaд oдe o Бoжићy кoд нaс, кaд вијaју Бoжић, ди гoд је oтвoрeнa кaпијa, тy

улазе унутра. Али кадгода је то било. То је, на селима је то друкчије било, знаш. Оде се увек народ крај града мало, оно што каже, правио да је нешто више од оног са села, да више зна. А моје покљоне жене браћо, он је био месар, он каже, они шегрти, кадгод кад су ишли из Новог Сада, враћали се назад, причају шта је ко, колико је ко доно вина, ово оно. Каже један мој баба „Ми смо донели пет литри вина, нећемо имати никога“, знаш. И сад они се договоре, јашићеду, а од њих десет јаше, и онда певају Рождество и нема да се бежи по улици, иду пет и пет и певају. Који знају боље да певају, ти иду напред, певају Рождество и договоре се, каже пет литри је доно вина и нећ је једну литру начо на Бадње вече, знаш. Купиће он њему десет литри вина. Ови поје Рождество. Христос се роди, ваистину се роди. Сипају они, на њих десет – литру вина оде, знаш. Овај сам истреса на бело, опет Христос, овај Рождество, па Христос се роди и овај сипа другу, па трећу, кад четврта, а овај каже: „Куд си запо?“ А отац каже: „Сад више немам“. Каже: „Та стани!“, каже, „куд си навалио, виш да не могу момци“, каже, више. Било је...

– *За свадбе какви су били обичаји?*

Па било је обичаја. Момци кад се жене, то су били кадгода. Прво су ишли заглавци, тако се звало, знаш. Иду заглавци, па онда пријатељи то кадгод се удавали и женили на основу родитељске препоруке, знаш. Или проводације некога, који је био добар и познавао и. Онда кад то буде, не знам веридба, па не знам иду аљинари, па онда иду – свадба дође. Онда после свадбе гости, велики гости. Прво су ђувџијини звали велике госте, па онда удавачини велике госте. То се тако правило.

– *Јел некад било да девојка побегне?*

Па било је, било је ко и дан-данас што има. И било је свакојаки случајева, баш покљони отац је причо за Келине, знаш. Не знам даљ се неко одавде...одавде се неко женио из Шола, па се ишло по девојку и кад су они кренули по девојку, одане неко узјаше на коња и трк пре њих да им јави, да саопшти да је удавача побегла, одбегла девојка и шта ћеду онда. Вратили се на траг, ал је онај удавачин отац морао сву срамоту да плати овима, што се то десило.

– *Шта је то лебрњи прозор?*

Лебрњи прозор то је био, кадгод су биле куће грађене – дужне куће. Нису биле попречно куће. То је било, са улице је била предња соба, па кујна, па задња соба, тако се звало. Па онда, не знам вајат, шпалз, како је ко звао. Онда даље овамо штајала, шупа и тако то. Е сад, до те собе је било неке напуштено за једно метер и по, два метра отвореног простора, где је био изидан зид отприлике негде са метер висине само, и то се звао конг, гонк. Е ту је опет био прозор један са улице, знаш. Е тај се звао лебрњи прозор. А по чему је добио лебрњи прозор. То није српски израз, по мени. То је само,

мѡра да је нѣгди аустријски, ил тако, ђ тѡг нѣшто лебрњи, знаш. Бѣзначајан, нѣ, бѣо је ѣсти кѡ и ѡви прѡзори, сѡмо се звѡо лебрњи прѡзор.

– *Шта је то ондулирање?*

Ондулирање, па тѡ кад дѣвѡјке кѡсу фризирају и брѣнују. Нѣке сѡме, нѣке јѣдна дрѹгој, нѣке су ѣшле код фризерке и тако.

(КЈЈмо 1926)

– *Шта сте спремали за свадбу?*

Па чѡршаве, чѡршаве и ѡндак јѡстукѣ, јѡрганѣ и ѣто тѡ. Ђндак сам штрикала. Пѡсле кад сам се ѹдѡла, нѣсам пѡсле нѣшта, пѡсле нѣсам нѣшта кад сам се ѹдѡла, а кад сам бѣла кѡд куће, ѡндак јѣсам. Пѣшке сам ѣшла ѹ цркви, кад сам се венчала нѣсам ѣмала венчѡницу. Дѡклем, ѡндак је бѣло и нѣје се, нѣје ни бѣло, већ на тѡчкице се, тѡ свѣ. Ако ѣмаш тѡчкица, мѡжеш нѣшто. А мѡја свѣкрѡва кѡже, „знаш штѡ је, ако ѡћеш ѣво ѣмам јѡ трѣ парчета, па да“... „О, та нѣћу, мѡни га, јѡш од парчади дѡ ми прѡвиш венчѡницу“. А јѡ у мѡм костѣму се венчала. И тако, и нѡвек се сѣтим кѡко сам плѡкала ѹ цркви. Нѣ знам ти јѡ. Ђто, ал Бѡгу фѡла дѡбро ми је, вѡлда. Штѡ ми се рѡжал"ло, јѡ нѣ знам.

– *Која Вам је крсна слава? Како сте је славили?*

Свѣти Арѡнђеѡ. Па кѡко. Ђво, прѡво ѣ прѡво дѡђе ми свѣштеник да ѡсвѣти вѡдицу, разумѣте. Ђндак пѡсле тѡга, ѣво сѡд ѡперѣм вѣш, свѣ да бѹде чѣсто и тако ѣспѣгљано и свѣ на свѡм мѣсту, е ѡндак ѹмѣсим колѡче, ѹмѣсим колѡче, тѡрте нѡправим, нѡправим двѣ тѡрте – жѹту кѡру и од ѡрѡха. Тѡ сам јѡ прѡвила, нѣје сѡд ко ѡве – стѡвиш шлѡг и штѡ јѡ знам. И ѡндак сам прѡвила ѡну, кѡко се зѡве, штѡ сѡд ѣма...шѡх ѡнај, шѡх тѡрту. Јѣдну пѡлак нѡправим брѡн кѡру са ѡраси, а пѡлак бѣлу. Ђндак се ѡколо сѣче, крѹгове ѡвѡко па мѣћѣм тѹ, ѡву, па ѡну, па ѡндак сѹпрѡтну гѡре, дѣ је бѣла жѹта тѹ мѣћѣм брѡн, па ѡде жѹту. А од колѡча, прѡвила сам лѡндѡнске штѡнгѣ, ѡндак пѣту са кѡкусом, ѡндак сам гурабѣје са ѡрасима. Ђндак мѣћѣм дѡ, мѣћѣм чѣтири жумѡнцѣта, али трѣ жумѡнцѣта и јѣдно цѣло, ѡндак од ѡва трѣ жумѡнцѣта мѣћѣм ѣзлѹпам, па мѣћѣм ѡрѡја, кѡлко тѹ мѡгу да. Ђндак, дѡ и шѡпе сам прѡвила. Ђндак тѡ ѣзлѹпам и ѡндак мѣћѣм шѣћѣра. Е ѡндак на свѡку, па ѡвѡко мѣћѣм. Па смо бѣли кѹмови ѹ цркви, мѣ за свѣта трѣ Јерѡрха, сѡд су ѡни двѡнајсти фѣбруѡра...

– *Шта се кувало некад?*

Кѹвали смо свѣ, и мѣ дѣца, разумѣте ли. Кад је лѣто, ѡндак тѹ нѣје бѣло смрзнутог и тако. Па мѡж и ѹ зѣму кѹпити, ѡко и нѣ метѣш у фрѣз. Кѹпиш грашка па прѡви, а ако кѹпиш борѡније, ил ако нѣмаш у фрѣзу, кѹвај, разумѣте ли. Ђто тѡ. Већ ѡндак је бѣло кѹвај нѡсѹва, ѡвај, са крѡпѣром. Кѹвај са млѣком рѣзѡнаца, са млѣком, разумѣте ли. Е ѡндак ѡве гѡмбѡце

правимо, па таке мале, па вишње, па неколко вишања, не_волем ја са шљивама. Неколко вишања па ту тако са шећером, па умочим у шећер, па како мало то раширим, па таке направим гомбоце, а не да је онако само, разумете ли, е тако. То се све кувало, кувѓ се паприкаш, кувала се кромпир-чорба. Кувало се, казла сам, пасуљ, још сад тако ђто ту. Та наша стара јела.

– *Шта сте месили од колача?*

Од колача, пиће с јабукама, било је пиће и са макѓм, пиће са вишњама, укисело са макѓм, па бундѓваре зими, разумете ли, то се растѓзало, не ко саде...

(ПСДжо1924)

– *Шта је ландуп?*

Па то је то љсто. Ландуп – проводација. Па да, углавнѓм лѓпе рѓчи. Па љма, пуно љма лѓпи љспомѓна. Каѓем, највише мѓ је лѓпо, вѓлела сам да кочијашим.

– *Како су се некад славили Божић и Ускрс?*

Јао лѓпо! Ми смо_ѓ ѓба правили. Моја мама је љмала, то је све јако вѓлела. Моја мама је лѓпо појала, па кад Рождѓство отпоји, кад сѓчемо кѓлач други дан. Ууу, како сам то вѓлела! Чѓсница се крсти и мама поји Рождѓство. Све смо вѓлели, таа унѓсе слѓму, вѓлику батару слѓме ѓн унѓсе, а ми по свѓм сѓбама. А ѓва Драгићева, знаш да се та Драгина сѓстра љдала за Јевреја, Смиља, ѓва старѓја, ако знаш. Ѓни дѓђу код Драгићѓви да провѓду Божић, а ѓнда код_нас, кад ѓни тамо, прођѓ вѓчера, а Јѓврѓј и Смиља и љмали су дѓте, дѓчка. Ајдемо сад код Мољаца да вѓди ѓн слѓму. Није ѓн то вѓдио у Беѓграду, слѓму. Ѓнда, ајде после вѓчере ѓјне, сад дѓђу код_нас па слѓма, ѓнда се ѓни ваљају по тој слѓми, чѓда раде, а љвек – вѓлѓ је ѓн да дѓђе. Идѓмо сад, каѓе, код Мољаца да вѓдимо кѓшницу. Па сѓтрадан кад мама сѓче чѓсницу, сѓчемо, па Рождѓство које је мама јако лѓпо пѓвѓла и појала. И каѓем, љграла и пѓвѓла.

– *А терање Божића?*

А то су да, то су богаташи бѓли, Ченѓјци, ѓни су на карѓца. Како и то било лѓпо, кѓлко бѓде по дѓсет, пѓтнајст карѓца, па све кѓњи љскићени са пешкирима, па са ѓбајлије, ѓјлими на_њима, па то на Тѓмеринској љлици скрѓз...Све је то било лѓпо, ти наши ѓбичѓји. А љтру таа љстане, ѓнда љде да донѓсе мами на артѓшки бѓнар да замѓси чѓсницу, и кад ѓде на бѓнар, ако је прѓ ѓѓга кѓ бѓо, кѓ бѓде прѓви, тај је полаженѓк. А мој ѓтац ѓбично тамо бѓде прѓви да поспе жѓтом и чѓсницу, да је бѓо полаженѓк. Бѓже, свѓшта је то било лѓпо, све је то прошло.

– *А за Ускрс?*

О Ускрс, то је већ тако било. Волели смо више сви Божих, јел је био увек лепши нег Ускрс. Ускрс – офарбамо јаја и ништа. Да, ...ова Асѹрѹијина, па Ђлга Јасѹкова, па кад су били старији са свѹрцима иду, ми смо деца па трчи́мо за њима, а кад сам ја била, већ онда нису ишли. Ал ја се сећам поливача. Зато што сам била дете, то је Тоше Асѹрѹије сестра, она што је била за оним Кѡларом удата. Лепи су ти наши ђбичаји били, све је то било лепо, ал све је то нестало, нема.

(РДМжо 1914)

– *Шта су то пилѹике?*

Е пилѹике овако, направимо једно такво окрѹгло дрво, ђвај шпиц и ђвај шпиц ђвде и дашѹице пале и ђндак ѹземо, тако је мѹтемо и ѹдаримо и то, ђн ђдскочи кѡ ђвај тѹнис, знаш. Кѡ даље, ако ја не могу да ђдба́ним да ти скѡчиш у три пу́та заѹка, ђнда ти поново тѹ бѹдеш. Ако је то тако, ђнда смо правили те главе на тој даски, знаш како знала пилѹика да игра, јао! Е ђнда играмо се, ску́пимо се пет, шѹст деце, играмо чѹгѡва. Не знаш ни то шта је? ѹземо једну пѹкслу овако и нацртамо крѹг и ставимо тѹ пѹкслу тѹ, а на десет мѹтара нас, јѹдан чѹгѡр, а то се зѡве чѹвар ђве пѹксле, а ми дрѹги заѹкавамо, сад си ви́дла, заѹкавамо штап и кѡ, тако далеко ђтерамо тај чѹгѡр. Јел кѡ не погоди, тај чека, а чѹгѡр мора да иде по њѹга. Кѡ најбоље гађа, тај варја́та, тај је посли́дњи, ђнда док ђн не дође...

– *Јел Ваша мама мѹсила хлеб? Шта је правила од колача? Шта је кувала?*

Е па ђвако. Од кола́ча...па кад ма́ма ѹмѹси хлеб и рѹко сам да су ле́пиње, али не́дељно јѹдарѹд ма́ма правила ђбично ма́хом штрѹдлу с ма́кѡм, јѹл ми смо имали петсто квадрати у са́мој нашој ку́ћи на ђѡшку, тѹ у Приморској, ба́шти. То је морало бѹти пре́ко, јел тѹ је ѹтац са́дио вође, са́мо да деца не́јду. Деца ко деца, иду. Ђнда ми доведемо ко́д нас па ђни наше гра́не лѡме, па не́к јѹду си́не, не́мѡј да лѡме гра́не. Шта ђу му ја кад је стао на сла́бу гра́ну, знате. Јел ђвај, ми смо имали пу́ну ба́шту све́га, сирѡтије, не́мѡјте да ми́слите да смо жи́вили. Ми смо били сирѡмашни ѡѹди, али имали смо тѹ бѹндеву сво́ју...ђндак живѹне је ма́ма, па́така, гѹса́ка, држала...пре́ко пу́та са́мо је изба́ци, изведе на́поље, нема а́уто да зга́зи. Пређе, ку́па се и ма́ма ви́кне ѹвече на ру́чак да дођу и ђне се вра́те и ѹвече ѹво јѹдан гѹсак во́ди, па́так во́ди њѹгово, све́ иде на сво́је мѹсто. Сѹпа чѹста петлова, живѹина на́ша, са́мо ѹва́ти јѹдно ѹвече, ма́ма га за́коље, очѹпа пѹрје. Пѹрје је ра́дила за ја́стукѹ, за дѹње...ђви сад Јевре́ји што ку́пају пѹрје, ми́слите ви́ да су ђни ѡѹди, не́. Ѣво све́ што ми нѡсимо – синтѹтику, то је дрѹго. То пѹрје кад се по́кријеш, то је сѹгурно здра́во...Е ђндак за Бѡжих, за Ускршње кола́че, то су биле гура́бије. Јел ви́ знате шта су гура́бије? Ђл сте са́мо чу́ли. На́лик је на ђво, али ни́је тако, биле су мо́длици од чѹзмице до лѡпатице. Све́ се правило: ве́верице, ма́чкице, све́ то са́мо направи те́сто, не́ знам, то са ја́јима, ше́ћером. Ђнда

„ал су вџше шйбе бйле злџтне, да нйје вџс јџ нџ би знџо нйшта!“ „џко, фџла ти“...И тџко, штџ јџ знџм. Ёто тџ, тџ је бйло у тџ шкџли.

(СБЈВмо 1924)

Литература

- Говор Новог Сада (2009). Свеска 1: Фонетске особине/ уредник Жарко Бошњакowiћ, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.
- Говор Новог Сада (2011). Свеска 2: Морфосинтаксичке, лексичке и прагматичке особине/ уреднице Вера Васић и Гордана Штрбац, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику.
- Марковић, Бранкица (2010). Дијалекатски текстови из староседелачких делова Новог Сада, *Прилози проучавању језика* 41, Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 227–234.

Brankica Đ. Marković

INTERESTING TELLINGS OF THE INDIGENOUS PEOPLE OF NOVI SAD

As a contribution to the research of urban dialectology, the author of this paper gives the dialect texts from the parts of Novi Sad inhabited by its oldest settlers (Salajka, Podbara, Rotkvarija, Klisa and Slana Bara). They contain the stories telling of the old customs related to the celebration of the festivities such as Easter, Christmas, Father's and Mother's Day, splashing girls with water on Wet Easter Monday, weddings and other. As a result of contemporary hectic lifestyle, which first swept through the cities and later also spread to the country and the dominance of the modern means of communication, the tradition is being increasingly less appreciated and unfortunately, slowly forgotten. Texts written in dialects, such as the ones presented in this paper, have therefore become immensely valuable since they preserve our traditional, cultural and linguistic heritage.

Key words: Serbian language, urban dialectology, speech of the indigenous people of Novi Sad, dialect text.